

І. О. Тарасенко,
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3626-4377

Є. С. Несенюк,
аспірант кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7061-6092

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.21—22.9

КОНКУРЕНТНЕ ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ

I. Tarasenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief of the Department of Finance
and Financial and Economic Security, Kyiv National University of Technology and Design

E. Nesenjuk,
PhD student of the Department of Finance and Financial and Economic Security,
Kyiv National University of Technology and Design

COMPETITIVE ECONOMIC ENVIRONMENT OF THE LIGHT INDUSTRY AND DIFFERENTIATION OF ENTERPRISES INNOVATION STRATEGIES

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні основи і практичні аспекти формування інноваційної конкурентоспроможності в легкій промисловості. Методологічною та інформаційною основою статті є матеріали наукових періодичних видань, ресурси Internet, офіційна інформація Державної служби статистики України. Під час проведення дослідження використано методи аналізу і синтезу, табличного відображення даних. Метою статті є оцінка конкурентного економічного середовища в легкій і текстильній промисловості, створюваного різними за розмірами підприємствами, та інтеграція їх інноваційних стратегій з акцентом на формування переваг від кооперації.

Зроблено висновок, що конкурентне середовище в легкій і текстильній промисловості, на відміну від національної економіки загалом, представлено більшою часткою середніх за розміром підприємств і меншою — мікропідприємств за відсутності великих форм організації бізнесу. Статистичними даними доведено, що спеціалізація підприємств текстильної промисловості України орієнтована на випуск товарів для кінцевого споживання, що робить залежним підприємства швейної промисловості від постачання імпортової сировини і обумовлює поширення толлінгу. Визначено специфічні особливості інноваційних стратегій різних за розміром суб'єктів підприємництва легкої промисловості. Для покращення конкурентного середовища в легкій промисловості запропоновано інтегративну концепцію, яка ґрунтується на внутрішньо— і міжгалузевій співпраці малих і середніх підприємств у формі регіональних кластерів, венчурингу, державної холдингової компанії. Для податкового стимулювання виробництва і створення сприятливого конкурентного середовища обґрунтовано пропозиції зі звільнення від оподаткування прибутку від операційної діяльності підприємств легкої промисловості, які мають замкнутий цикл виробництва і не здійснюють переробку давальницької сировини.

The subject of research is the theoretical foundations, methodological foundations and practical aspects of the formation of innovative competitiveness in light industry. The methodological and

informational basis of the article are materials of scientific periodicals, Internet resources, official information of the State Statistics Service of Ukraine. The research used methods of analysis and synthesis, tabular display of data. The aim of the article is to assess the competitive economic environment in the light and textile industries, created by enterprises of different sizes, and to integrate their innovative strategies with an emphasis on the formation of benefits from

It is concluded, that a larger share of medium-sized enterprises and a smaller share of micro-enterprises represent the competitive environment in the light and textile industries, in contrast to the national economy as a whole, in the absence of large forms of business organization. Statistics show that the specialization of textile enterprises in Ukraine is focused on the production of goods for final consumption, while businesses that produce goods for intermediate consumption are much smaller segment, which makes garment industry dependent on the supply of imported raw materials and causes the spread of tolling. Specific features of innovation strategies of light industry enterprises of different sizes are identified: small ones are characterized by action in local markets, use of local resources and regional preferences, taking into account specific consumer tastes, for medium ones — focus on scale and foreign markets. To improve the competitive environment in light industry, an integrative concept is proposed, which is based on intra— and inter-sectoral cooperation of small and medium enterprises in the form of regional clusters, venture, state holding company. For tax stimulation of production and creation of a favorable competitive environment, proposals for exemption from taxation of profits from operating activities of light industry enterprises that have a closed production cycle and do not process toll raw materials are justified.

Ключові слова: конкурентне економічне середовище, легка промисловість, інтеграція, інноваційні стратегії, підприємство.

Key words: competitive economic environment, light industry, integration, innovation strategies, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Кожна країна має власні, специфічні джерела зростання економіки, пов'язані з однією та/або декількома її галузями, які акумулювали великі обсяги капіталу і створювали значну кількість робочих місць. У таких країнах, як Китай, Туреччина, В'єтнам, Польща, — це легка промисловість, яка не тільки задовольняє потреби внутрішнього ринку, але і має значний експортний потенціал і здійснює експансію за зовнішні товарні ринки, український зокрема. Конкурентне середовище має зовнішню і внутрішню сфери, причому спільними інструментами конкурентної боротьби є ціни і якість, асортимент продукції. Водночас кожна сфера має свої специфічні важелі: зовнішня — мито, квоти; внутрішня — конкурентоспроможність організаційно-правових форм, які визначають трансакційні витрати і, як наслідок, ціни, а також здатність впроваджувати інновації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Складний діалектичний зв'язок конкурентоспроможності та інновативності досліджується багатьма вченими. Сурмай Д.Д. справедливо наголошує, що на пе-

реважній більшості підприємств легкої промисловості практикується принцип масового виробництва, використання основних засобів і технологій зі схожими характеристиками [1, с. 267]. Це створює передумови для запозичення, копіювання інноваційних розробок і недобросовісної конкуренції. Маргасова В.Г., Сіренко К.Ю. роблять наголос на інституціональних факторах, які обмежують конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості і пов'язані з високим рівнем імпорту та тіньової економіки, відсутністю цивілізованого ринку споживчих товарів [2, с. 58]. На інноваційній діяльності як факторі галузевої регіональної конкуренції акцентують увагу Загарій В.К., Ковальчук Т.Г., Сіренко К.Ю. [3]. Проблеми впливу конкуренції на розробку і реалізацію інноваційних стратегій підприємств легкої промисловості можна згрупувати таким чином: концептуальні засади (Грегірчак Л.М., Федорак В.І.), створення інноваційних кластерів і міжгалузева кооперація (Гнатишина Н.Д., Гончаров Ю.В., Марченко Т.І., Паливода О.М.), реінжиніринг бізнес-процесів (Царенко О.В.). Високо оцінюючи науковий доробок зазначених учених, слід визнати, що бракує комплексного погляду на інтеграцію інноваційних стратегій підприємств з огляду на конкурентне економічне середовище в легкій промисловості.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка конкурентного економічного середовища в легкій і текстильній промисловості, створюваного різними за розмірами підприємствами, та інтеграція їх інноваційних стратегій із акцентом на формування переваг від кооперації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Легка промисловість нашої країни створена на базі господарського комплексу адміністративно-господарської економіки. До 90-их років минулого століття вона мала монополічне становище на ринку споживчих товарів непродовольчої групи, оскільки економіка радянської України була закритою. Імпорт текстильних виробів, тканин, одягу і взуття здійснювався в малих обсягах і був дефіцитом, оскільки якість зарубіжних товарів була незрівнянно вище, ніж вітчизняних аналогів. Таким чином, як це не парадоксально звучить, внутрішня конкурентоспроможність підтримувалася внутрішньою монополією і зовнішньою неконкурентоспроможністю ізольованого товарного ринку.

У сучасних умовах на конкурентні позиції підприємств легкої промисловості України впливають такі фактори: виготовлення широкого асортименту товарів для задоволення споживчих потреб населення; тісні вертикальні і горизонтальні зв'язки між підгалузями; використання продукції суміжних галузей сільського господарства і хімічної промисловості як сировини для текстильної промисловості, матеріалів для виготовлення одягу і взуття; вплив споживчих смаків, дизайну, тенденцій моди; значення цінового фактору для формування попиту; толінг (давальницькі схеми); недосконале конкурентне середовище на вітчизняному ринку текстилю, одягу, взуття, існування недобросовісної конкуренції; середня тривалість життєвого циклу продукції легкої промисловості (коротша, ніж у важкій промисловості; довша, ніж у харчовій промисловості); привабливість виробництва для малих і середніх підприємств; особливі вимоги до кадрового забезпечення, зокрема працівників робітничих професій.

Пріоритетним завданням підприємств легкої промисловості є перехід на інноваційну модель розвитку, яка передбачає отримання нових наукових ідей та рішень із їх масовим впровадженням у практичну діяльність галузі. Погоджуємося з Сіренко К.Ю., що є альтернативні варіанти інноваційних моделей, які можуть використовуватися підприємствами з врахуванням їх особливостей: отримання державних замовлень на виробництво продукції із фінансуванням з державного бюджету; формування локального інноваційного середовища навколо окремих технологій і видів продукції; створення внутрішньогалузевих кластерів, у рамках яких об'єднуються наукові дослідження і виробництво; розвиток міжгалузевих науково-технічних комплексів; змішана модель [4, с. 76].

Переробка давальницької сировини (англ. "tolling") за договорами з іноземними підприємствами, передусім європейськими і американськими, суттєво знижує інноваційну конкурентоспроможність легкої промисловості України. Продукція за толлінговими угодами виготовляється українськими виробниками під брендами відомих фірм Італії, Данії, Німеччини, Бельгії, Польщі, Чехії і відправляється на експорт [5, с. 122]. Можливості вітчизняних підприємств є обмеженими, оскільки вони продають не готову продукцію, а послугу з її виготовлення, не мають права самостійно розпоряджатися

брендовими товарами [6, с. 115]. Оплата толлінгової послуги містить компенсацію вартості живої праці і незначну рентабельність, яка не відшкодовує зносу основних засобів (амортизацію), що унеможлиблює інноваційне оновлення виробництва. Серед позитивів толлінгових операцій слід указати напрацювання досвіду використання передових технологій, відповідних світовому рівню. Проте іноземні замовники суворо контролюють виробничі процеси, витрати сировини і матеріалів, знищення супровідної документації після виконання замовлення.

Процеси конкурентної боротьби, які тривали на ринку товарів легкої промисловості протягом тридцятирічного періоду з моменту отримання нашою країною незалежності, призвели до скорочення кількості підприємств і зайнятості в галузі (табл. 1). Протягом 2010—2018 рр. кількість підприємств легкої промисловості скоротилася із 3361 од. до 2672 од., або на 20,5%. У текстильній промисловості число підприємств скоротилося меншими темпами (із 662 од. до 563 од., або на 14,95%). Це привело до зростання їх питомої ваги у кількості підприємств галузі із 19,7% до 21,07%, за середніми даними кожне п'яте підприємство легкої промисловості здійснює діяльність із текстильного виробництва. За середніми даними 2010—2018 рр. найбільш потужним сегментом текстильної промисловості за кількістю підприємств є: виробництво готових текстильних виробів, крім одягу (52,54%). Значно меншу потужність мають: виробництво нетканих текстильних матеріалів та виробів із них, крім одягу (8,60%), виробництво інших текстильних виробів (6,66%). Питома вага на рівні 5—6% притаманна: ткацькому виробництву; оздобленню текстильних виробів; канатів, мотузок, шпагату та сіток; інших текстильних виробів технічного та промислового призначення. Найменшу питому вагу мають такі види діяльності: підготування та прядіння текстильних волокон (4,69%), виробництво трикотажного полотна (3,01%), виробництво килимів і килимових виробів (1,82%). Протягом аналізованого періоду у всіх підгалузях текстильної промисловості спостерігається скорочення кількості підприємств, окрім виробництва трикотажного полотна (відсутні зміни), килимів і килимових виробів (приріст 9,09%), канатів, мотузок, шпагату та сіток (приріст 36,0%). Найбільші темпи скорочення продемонстрували такі підгалузі: підготування та прядіння текстильних волокон (-44,44%), інших текстильних виробів технічного та промислового призначення (-36,84%), ткацьке виробництво (-32,65%), оздоблення текстильних виробів (-21,95%). Менші темпи скорочення мають: виробництво готових текстильних виробів, крім одягу (-14,88%), інших текстильних виробів (-8,51%).

Чисельність працюючих у легкій промисловості скоротилася меншими темпами порівняно з кількістю підприємств: із 109153 чол. до 91742 чол., або на 15,95%, у текстильній промисловості, навпаки, більшими — із 22239 чол. до 18099 чол., або на 18,62%. Це свідчить про укрупнення підприємств у легкій промисловості на фоні зменшення середньої чисельності у текстильній промисловості. Середня питома вага зайнятих у ній осіб становить 19,40%. По підгалузях текстильної промисловості у цілому спостерігається близький рівень

Таблиця 1. Динаміка кількості підприємств легкої і текстильної промисловості, її підгалузей, кількості зайнятих, їх склад і структура за класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД)

Рік	Легка промисловість усього	текстильне виробництво	У т. ч.											Разом
			підготовки та прядіння текстильних волокон	ткацьке виробництво	оздоблення текстильних виробів	У т. ч.								
						Виробництво								
						трикотажного полотна	готових текстильних виробів, крім одягу	килимів і килимових виробів	канатів, мотузок, шпагату та сіток	нетканих текстильних матеріалів та виробів із них, крім одягу	інших текстильних виробів технічного та промислового призначення	інших текстильних виробів		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Код КВЕД	13+14+15	13	13.10	13.20	13.30	13.91	13.92	13.93	13.94	13.95	13.96	13.99		
Кількість підприємств, од.														
2010	3361	662	36	49	41	15	336	11	25	45	57	47	662	
2011	3215	641	37	42	35	16	340	9	29	47	35	51	641	
2012	2924	594	25	35	34	19	321	8	33	49	31	39	594	
2013	3189	651	31	37	39	20	354	9	35	53	29	44	651	
2014	2769	547	29	27	34	19	290	9	28	48	29	34	547	
2015	2765	555	28	28	32	18	289	12	29	53	32	34	555	
2016	2341	475	19	23	24	16	250	11	30	47	27	28	475	
2017	2518	510	21	26	27	17	266	12	33	48	31	29	510	
2018	2672	563	20	33	32	15	286	12	34	52	36	43	563	
абс. приріст	-689	-99	-16	-16	-9	0	-50	1	9	7	-21	-4	-99	
темп приросту, %	-20,50	-14,95	-44,44	-32,65	-21,95	0,00	-14,88	9,09	36,00	15,56	-36,84	-8,51	-14,95	
Структура кількості підприємств, од.														
2010	100	19,70	5,44	7,40	6,19	2,27	50,76	1,66	3,78	6,80	8,61	7,10	100,00	
2011	100	19,94	5,77	6,55	5,46	2,50	53,04	1,40	4,52	7,33	5,46	7,96	100,00	
2012	100	20,31	4,21	5,89	5,72	3,20	54,04	1,35	5,56	8,25	5,22	6,57	100,00	
2013	100	20,41	4,76	5,68	5,99	3,07	54,38	1,38	5,38	8,14	4,45	6,76	100,00	
2014	100	19,75	5,30	4,94	6,22	3,47	53,02	1,65	5,12	8,78	5,30	6,22	100,00	
2015	100	20,07	5,05	5,05	5,77	3,24	52,07	2,16	5,23	9,55	5,77	6,13	100,00	
2016	100	20,29	4,00	4,84	5,05	3,37	52,63	2,32	6,32	9,89	5,68	5,89	100,00	
2017	100	20,25	4,12	5,10	5,29	3,33	52,16	2,35	6,47	9,41	6,08	5,69	100,00	
2018	100	21,07	3,55	5,86	5,68	2,66	50,80	2,13	6,04	9,24	6,39	7,64	100,00	
абс. приріст	0,00	1,37	-1,89	-1,54	-0,51	0,40	0,04	0,47	2,26	2,44	-2,22	0,54	0,00	
середнє, %	100	20,20	4,69	5,70	5,71	3,01	52,54	1,82	5,38	8,60	5,89	6,66	100	
Чисельність працюючих, чол.														
2010	109153	22239	1223	5588	315	313	9030	397	378	1771	1554	1670	22239	
2011	106669	20632	892	5374	226	203	9038	442	394	1908	1244	911	20632	
2012	103329	19111	1310	2223	1288	537	9489	501	361	1777	1029	596	19111	
2013	97300	18162	1376	1617	1177	564	9454	547	488	1747	852	340	18162	
2014	83706	16980	592	2019	1061	598	8842	535	411	1689	668	565	16980	
2015	81655	16193	543	2460	1103	651	7553	606	390	1626	744	517	16193	
2016	85030	16892	530	2108	978	667	8562	630	415	1759	797	446	16892	
2017	87860	15860	532	1818	954	503	8736	398	412	1402	729	376	15860	
2018	91742	18099	421	2169	780	594	9811	486	382	2045	794	617	18099	
абс. приріст	-17411	-4140	-802	-3419	465	281	781	89	4	274	-760	-1053	-4140	
темп приросту, %	-15,95	-18,62	-65,58	-61,18	147,62	89,78	8,65	22,42	1,06	15,47	-48,91	-63,05	-18,62	
Структура чисельності працюючих, %														
2010	100	20,37	5,50	25,13	1,42	1,41	40,60	1,79	1,70	7,96	6,99	7,51	100,00	
2011	100	19,34	4,32	26,05	1,10	0,98	43,81	2,14	1,91	9,25	6,03	4,42	100,00	
2012	100	18,50	6,85	11,63	6,74	2,81	49,65	2,62	1,89	9,30	5,38	3,12	100,00	
2013	100	18,67	7,58	8,90	6,48	3,11	52,05	3,01	2,69	9,62	4,69	1,87	100,00	
2014	100	20,29	3,49	11,89	6,25	3,52	52,07	3,15	2,42	9,95	3,93	3,33	100,00	
2015	100	19,83	3,35	15,19	6,81	4,02	46,64	3,74	2,41	10,04	4,59	3,19	100,00	
2016	100	19,87	3,14	12,48	5,79	3,95	50,69	3,73	2,46	10,41	4,72	2,64	100,00	
2017	100	18,05	3,35	11,46	6,02	3,17	55,08	2,51	2,60	8,84	4,60	2,37	100,00	
2018	100	19,73	2,33	11,98	4,31	3,28	54,21	2,69	2,11	11,30	4,39	3,41	100,00	
абс. приріст	0,00	-0,65	-3,17	-13,14	2,89	1,87	13,60	0,90	0,41	3,34	-2,60	-4,10	0,00	
середнє, %	100	19,40	4,43	14,97	4,99	2,92	49,42	2,82	2,24	9,63	5,04	3,54	100	

Джерело: побудовано за даними [7].

Таблиця 2. Розподіл підприємств легкої і текстильної промисловості, її підгалузей за класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД) за середніми даними 2010–2018 рр.

Вид економічної діяльності	Код за КВЕД–2010	У тому числі					
		середні підприємства		малі підприємства		з них мікропідприємства	
		одиниць	структура, %	одиниць	структура, %	одиниць	структура, %
Усього		20983	5,5	357241	94,3	300445	79,3
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13+14+15	356	12,5	2505	87,5	1728	60,3
Текстильне виробництво	13	73	12,6	505	87,4	367	63,4
Ткацьке виробництво	13.20	9	28,9	24	71,1	18	53,0
Підготування та прядіння текстильних волокон	13.10	5	18,2	22	81,8	17	60,0
Виробництво килимів і килимових виробів	13.93	2	16,9	9	83,1	5	49,9
Виробництво інших текстильних виробів текстильного та промислового призначення	13.96	6	16,9	28	83,1	18	53,1
Виробництво трикотажного полотна	13.91	3	15,2	15	84,8	9	53,8
Виробництво нетканих текстильних матеріалів та виробів із них, крім одягу	13.95	7	13,9	42	86,1	23	45,7
Виробництво інших текстильних виробів	13.9	56	11,5	428	88,5	305	62,9
Виробництво готових текстильних виробів, крім одягу	13.92	34	11,3	269	88,7	205	67,5
Виробництво інших текстильних виробів, не віднесені до інших угруповань	13.99	4	10,0	35	90,0	28	72,1
Оздоблення текстильних виробів	13.30	3	8,7	30	91,3	28	83,8
Виробництво канатів, мотузок, шпагату та сіток	13.94	1	3,0	30	97,0	16	53,5

Джерело: побудовано за даними [7].

структури кількості підприємств і чисельності працюючих, за виключенням ткацького виробництва, на яке припадає майже 15% зайнятих осіб при частці підприємств 5,7%, яке є найбільш трудомістким.

У виробництві готових текстильних виробів, крім одягу, навпаки, питома вага працюючих (49,42%) менше порівняно з часткою підприємств (52,54%), що свідчить про більш дрібний характер підприємств.

З'ясовані відмінності між структурою кількості підприємств і чисельністю працюючих в підгалузях легкої промисловості і текстильної, зокрема, робить необхідним дослідження організаційних форм за розмірами. Протягом 2010–2018 рр. у легкій промисловості України не було зареєстровано жодного великого підприємства. Загалом по національній економіці їх середня питома вага становила 0,2%, середніх — 5,5%, малих — 94,3%, з них мікропідприємства — 79,3% (табл. 2). Розподіл підприємств легкої і текстильної промисловості майже співпадають: частка середніх підприємств — відповідно 12,5% і 12,6%, малих — 87,5% і 87,4%, із них мікропідприємств — 60,3% і 63,4%). Із наведених даних випливає висновок про крупніший їх розмір порівняно з національною економікою загалом. Проте розмах варіації питомих ваг середніх підприємств у текстильній промисловості дуже значний — від 28,9% у ткацькому виробництві до 3,0% у виробництві канатів, мотузок, шпагату та сіток. Значною є частка середніх підприємств у таких підгалузях: підготування та прядіння текстильних волокон — 18,2%; виробництво килимів і килимових виробів, інших текстильних виробів текстильного та промислового призначення — 16,9%; ви-

робництво трикотажного полотна — 15,2%. Близькою до середніх показників по текстильній галузі є частка середніх підприємств за такими видами виробництва: нетканих текстильних матеріалів та виробів із них, крім одягу — 13,9%, інших текстильних виробів — 11,5%, готових текстильних виробів, крім одягу — 11,3%. Меншим він є у виробництві інших текстильних виробів, не віднесені до інших угруповань, -10,0% і оздобленні текстильних виробів — 8,7%.

Переваги розвитку окремих організаційних форм господарювання в легкій промисловості визначаються, поміж іншим, продуктовою конкурентоспроможністю. Гнучкість споживацького попиту, необхідність постійного оновлення асортименту обумовлює поступову зміну пріоритетів із масового велико-серійного виробництва до багатомоделного дрібносерійного або одиничного. У зазначених умовах зростає організаційна конкурентоспроможність малих і середніх підприємств текстильної та швейної промисловості, які випускають інноваційну продукцію, мають більшу мобільність і здатність до адаптації, схильність до ризику, адекватніше сприймають нові ідеї.

Враховуючи відносно невеликі витрати на створення і переорієнтацію бізнесу, вони постійно шукають ніші для зростання прибутковості і легше переходять із одного сегмента випуску продукції в інший. Для зміцнення продуктової конкурентоспроможності суб'єкти великого підприємництва легкої промисловості можуть застосовувати технології корпоративного венчурингу — співпрацю з малими інноваційними підприємствами галузі, що використовуються як експериментально-до-

слідницька база і місце тестування споживацького попиту на нову продукцію; диверсифікація асортиментного ряду при скороченні обсягів випуску однотипної продукції.

У країнах із розвинутою економікою, де реально працює інститут банкрутства, створення малих підприємських структур є формою реструктуризації великих підприємств, які відчувають проблеми з платоспроможністю.

У процесі такого перетворення продуктивні активи, здатні приносити дохід, відділяються від непродуктивних, а чітка ідентифікація нових власників відповідно до теореми Коуза (англ. Ronald Harry Coase) дозволяє зменшити трансакційні видатки, відновити платоспроможність і конкурентні позиції. Перевагами суб'єктів малого підприємництва у корпоративному венчуринзі є спрощення доступу до інноваційних технологій і техніки за рахунок фінансової підтримки великих структур.

Таким чином, малі, середні і великі підприємства легкої промисловості мають свою нішу і характерні переваги і недоліки. Однією з організаційних інновацій їх взаємодії можуть бути фінансово-промислові групи, які функціонують за принципом вертикальної інтеграції у складі венчурних фірм, підприємств текстильної промисловості, швейних підприємств, підприємств роздрібної торгівлі, банківських установ. Переконливим є висновок Паливоди О.М., що комплексне міжгалузеве співробітництво дозволяє: зменшити обсяг видатків на інноваційні розробки; скоротити термін створення нових продуктів; забезпечити їх максимальне наближення до потреб споживачів; не обмежуватися вдосконалюючими продуктивними інноваціями, а створювати фундаментальні технологічні нововведення [8, с. 133].

Враховуючи наявність значної кількості підприємств легкої промисловості, які працюють на великій екстенсивній базі, що залишилася у спадок від радянського минулого, Царенко О.В. відстоює ідею "створення державної холдингової системи ... шляхом злиття і поглинання акціонерних товариств через викуп контрольного пакета акцій державою за рахунок капіталізації боргів" [9, с. 64]. Акціонерний капітал державної холдингової компанії (ДХК) може формуватися шляхом сек'юритизації активів (англ. securitization of assets) — трансформації справедливої вартості майна об'єднання підприємств у емісію акцій. Перевагами створення ДХК може бути: керований синтез теорії та практики, створення замкнутого циклу "дослідження — розробка — виробництво"; міжгалузева науково-технічна інтеграція; подолання збитковості окремих видів діяльності; отримання синергії від об'єднання потенційно прибуткових активів; ефективне управління державними коштами, виділеними на впровадження інновацій; розробка і реалізація стратегії розвитку легкої промисловості за інноваційною моделлю; регулювання виробництва соціально значущих груп текстилю, трикотажу, одягу і взуття; досягнення аллокаційного ефекту від перерозподілу ресурсів і резервів для виробників і споживачів; організація міжнародного науково-технічного співробітництва не стільки в імпорті обладнання і технологій, скільки в спільній розробці інноваційних ідей і проєктів.

Для зміцнення інноваційної конкурентоспроможності легкої промисловості пропонується кластеризація галузі (об'єднання близьких за видами економічної діяльності підприємств за ознакою територіального розташування), яка стримується нормативно-правовою неврегульованістю. Передумовами до створення кластеру є: близькість до ринків постачання і збуту; наявність спеціалізованої робочої сили; бажання об'єднати науково-дослідну, виробничу, експериментальну діяльність для отримання ефекту масштабу виробництва; наявність інноваційно-інформаційної, підприємницької, логістичної інфраструктури; частково спільна управлінська структура. Конкурентними перевагами інноваційного кластера (від англ. "cluster" — гроно, букет, блок, пакет або група) є: поєднання позитивних ефектів галузевої і територіальної спеціалізації, а також міжгалузевої кооперації; створення локального інноваційного середовища підприємства, сприятливого для виробництва високотехнологічної конкурентоспроможної продукції; внутрішня стандартизація продукції, економія трансакційних витрат на основі логістичного маркетингу; спільний доступ до інноваційних розробок та "ноу-хау"; обмін результатами їх впровадження; централізований обмін інформацією і поширення провідного досвіду; відмова від толлінгових схем. Керуючись рейтингом квазивідстаней, Гончаров Ю.В., Марченко Т.І. обґрунтовують створення кластера у складі льонозаводів, текстильних та швейних підприємств Чернігівського регіону з метою досягнення синергетичного ефекту [10, с. 24]. Гнатишиною Н.Д. розроблено організаційну структуру інноваційного кластеру легкої промисловості Чернівецької області, в який входять сільськогосподарські підприємства, які забезпечуватимуть необхідною сировиною для виробництва натуральних волокон і тканин текстильної промисловості [11, с. 144].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

1. Конкурентне середовище в легкій і текстильній промисловості, на відміну від національної економіки загалом, представлено більшою часткою середніх за розміром підприємств і меншою — мікропідприємств при відсутності великих форм організації бізнесу. У текстильній промисловості спостерігається нерівномірний розподіл кількості підприємств між підгалузями, найбільша частка припадає на виробництво готових текстильних виробів, крім одягу. Спеціалізація підприємств текстильної промисловості України орієнтована на випуск товарів для кінцевого споживання, натомість суб'єкти господарювання, які виробляють товари для проміжного споживання (текстильне, трикотажне полотно), становлять значно менший сегмент. Це робить залежним підприємства швейної промисловості від постачання імпортової сировини і обумовлює поширення толлінгу.

2. Суб'єкти малого підприємництва легкої промисловості діють на локальних ринках, використовують місцеві ресурси і враховують специфічні споживацькі смаки, тому їх конкурентні переваги мають регіональний характер. Якщо стратегію малих підприємств можна ідентифікувати як "орієнтацію на потреби спожи-

свачів", то суб'єкти середнього підприємництва переважно орієнтуються на ефект масштабу і саме вони забезпечують конкурентні переваги галузі на вітчизняному і світовому ринках. Відносно великі підприємства мають більш жорстку структуру і меншу гнучкість, їм складніше відслідковувати конкурентоспроможність окремих товарів на певних сегментах ринку, проте за рахунок ефекту масштабу і економії на умовно-постійних витратах мають конкурентні переваги за ціновим фактором на готову продукцію. Для покращення конкурентного середовища в легкій промисловості пропонується інтегративна концепція, яка ґрунтується на внутрішньо- і міжгалузевій співпраці малих і середніх підприємств у формі регіональних кластерів, венчурингу, державної холдингової компанії.

3. Для податкового стимулювання виробництва і створення сприятливого конкурентного середовища для вітчизняних виробників із замкнутим циклом доцільно ввести у Податковий Кодекс України статті, які звільняють від оподаткування прибуток від операційної діяльності підприємств легкої промисловості, що здійснюють діяльність за розділами 13 "Текстильне виробництво", 14 "Виробництво одягу", 15 "Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів" за умови, якщо вони не здійснюють переробку давальницької сировини.

Метою подальших досліджень є формалізація інвестиційних стратегій інноваційної конкурентоспроможності підприємств текстильної промисловості та механізмів їх реалізації.

Література:

1. Сурмай Д.Д. Інноваційний метод розподілу витрат для цілей маржинального аналізу в легкій промисловості. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2013. № 3 (2). С. 265—268.
2. Маргасова В.Г., Сіренко К.Ю. Державне регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості в умовах трансформаційних змін в економіці України. Бізнес Інформ. 2013. № 5. С. 54—60.
3. Загарій В.К., Ковальчук Т.Г. Перспективи розвитку інноваційної діяльності на підприємствах легкої промисловості Хмельницької області. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 4. С. 36—39.
4. Сіренко К.Ю. Формування інноваційної моделі розвитку легкої промисловості. Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка. 2013. Вип. 1. С. 69—78.
5. Федорак В.І., Грегірчак Л.М. Концептуальні положення інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості. Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. 2017. Вип. 45. С. 117—123.
6. Сіренко К.Ю. Тенденції інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості Чернігівського регіону. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 6. С. 112—117.
7. Економічна статистика / Економічна діяльність / Діяльність підприємств (2010—2018). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.10.2020).
8. Паливода О.М. Організація інноваційного співробітництва між підприємствами легкої промисловості та суміжних галузей. Вісник КПУ імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2008. Вип. 1. С. 132—133.
9. Царенко О.В. Реінжиніринг малого бізнесу як засіб реалізації цільової стратегії інноваційного розвитку легкої промисловості регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 9. С. 62—65.
10. Гончаров Ю.В., Марченко Т.І. Обґрунтування побудови кластерної моделі підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості України. Легка промисловість. 2010. № 4. С. 21—24.
11. Гнатишина Н.Д. Розробка системи управління інноваційним кластером підприємств легкої промисловості. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2017. Вип. 3. С. 136—145.

References:

1. Surmai, D. D. (2013), "An innovative method of cost allocation for the purposes of margin analysis in light industry", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 3 (2), pp. 265—268.
2. Marhasova, V. H. and Sirenko, K. Yu. (2013), "State regulation of innovative development of light industry in the conditions of transformational changes in the economy of Ukraine", *Biznes Inform*, vol. 5, pp. 54—60.
3. Zaharii, V. K. and Kovalchuk, T. H. (2016), "Prospects for the development of innovative activities at light industry enterprises in Khmelnytsky region", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 4, pp. 36—39.
4. Sirenko, K. Yu. (2013), "Formation of an innovative model of light industry development", *Naukovyi visnyk Chernihivskoho derzhavnogo instytutu ekonomiky i upravlinnia. Seriya 1: Ekonomika*, vol. 1, pp. 69—78.
5. Fedorak, V. I. and Hrehirchak, L. M. (2017), "Conceptual provisions of innovative activity of light industry enterprises". *Vcheni zapysky universytetu "KROK". Seriya: Ekonomika*, vol. 45, pp. 117—123.
6. Sirenko, K. Yu. (2014), "Trends in innovative development of light industry enterprises in the Chernihiv region", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 112—117.
7. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Economic statistics / Economic activity / Activity of enterprises (2010—2018)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 01 October 2020).
8. Palyvoda, O. M. (2008), "Organization of innovative cooperation between light industry enterprises and related industries", *Visnyk KPNU imeni Ivana Ohienka. Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 132—133.
9. Tsarenko, O. V. (2010), "Reengineering of small business as a means of implementing the target strategy of innovative development of light industry in the regions", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 9, pp. 62—65.
10. Honcharov, Yu. V. and Marchenko, T. I. (2010), "Substantiation of construction of cluster model of increase of investment and innovation potential of enterprises of light industry of Ukraine", *Lehka promyslovist*, vol. 4, pp. 21—24.
11. Hnatyshyna, N. D. (2017), "Development of an innovation cluster management system for light industry enterprises", *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, vol. 3, pp. 136—145.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2020 р.